

Žan Grm

»Proč ves nikotin, žganje, pivo, vin'!«

Glasilo Mladi junak v okviru protialkoholnega boja

GRM Žan, magister profesor nemščine in magister profesor zgodovine, Gimnazija in srednja šola Rudolfa Maistra Kamnik, Novi trg 41a, 1241 Kamnik, e-pošta: zan.grm@gssrm.si.

613.81-053.6(497.4)"19"

»PROČ VES NIKOTIN, ŽGANJE, PIVO, VIN'!«

Glasilo Mladi junak v okviru protialkoholnega boja

V pričujočem prispevku avtor opisuje protialkoholni glasilo *Mladi junak*, ki je izhajalo med letoma 1924 in 1935. Po uvodni predstavitvi stanja alkoholnega duha med slovensko mladino se osredotoči na osnovno predstavitev glasila, v sklopu katere imenuje glavna urednika ter na kratko predstavi nekaj objavljenih rubrik. V nadaljevanju predstavi primere protialkoholnih zgodb, pesmi in ugank, katerih namen je bil odvrniti mlade bralce od uživanja alkoholnih pijač. V sklepnem delu opiše tudi nekaj drugih prispevkov, ki sicer niso povezani s protialkoholnim bojem, temveč mlade bralce usmerja k zdravemu in lepšemu življenjskemu slogu, ter primerja *Mladega junaka* z dvema protialkoholnima glasiloma.

Ključne besede: Mladi junak (glasilo), alkoholizem, protialkoholni boj

GRM Žan, MA Professor of German and MA Professor of History, Rudolf Maister Grammar School and Secondary School Kamnik, Novi trg 41a, 1241 Kamnik, e-mail: zan.grm@gssrm.si.

613.81-053.6(497.4)"19"

»AWAY WITH ALL THE NICOTINE, THE BOOZE, THE BEER, THE WINE!«

The Mladi junak newsletter as part of the fight against alcohol

In this article, the author describes the anti-alcohol newsletter *Mladi junak* (Young Hero), which was published between 1924 and 1935. After an introduction to the state of alcoholism among Slovenian youth, he focuses on the basic presentation of the newsletter, naming the editors-in-chief and briefly introducing some of the columns published. It goes on to give examples of anti-alcohol stories, poems and riddles aimed at discouraging young readers from drinking. In the final part, some other contributions are described, which are not related to the anti-alcohol fight, but rather point young readers towards a healthy and better lifestyle, and compares *Mladi junak* with two anti-alcohol newsletters.

Key words: *Mladi junak* (newsletter), alcoholism, anti-alcohol struggle

»Joško, kje si bil tri dni?«

Na tako preprosto vprašanje, ki ga učitelj zastavi v šoli, bi človek pričakoval preprost odgovor, a v tem primeru temu ni bilo tako. V nadaljevanju zgodbe namreč izvemo, da je bil Joško na stričevi svatbi in da je ležal doma pijan. Mladi Tinček se je v šoli zelo slabo počutil, to pa ni bilo iskati v boleznih temveč v dejstvu, da so pri njegovem sosedu »kuhali žganje, pa se je napil že gorkega. Morali so poslati po zdravnika. Ležal je kot mrtev.«¹ Takšnih Joškov in Tinčkov je bilo na Slovenskem veliko. In kako jih ne bi bilo, če je bila dostopnost alkohola pri nas na zavidljivi ravni. Leta 1920 se je na Slovenskem letno popilo 170.000 hl piva, 270.790 hl vina, 73.664 hl sadjevca in 4.200 hl sadnega žganja. Če bi te podatke pretvorili v litre in jih porazdelili med celotno prebivalstvo, bi na osebo odpadlo 49 litrov opojnih pijač, ali povedano drugače: vsak Slovenec je statistično gledano letno popil nad 7,5 litra čistega alkohola.² Alkoholna kapljica pa ni bila zelo dostopna zgolj za odrasle, statistični podatki ob koncu leta 1918 namreč dokazujejo, da je bila zelo pri roki tudi otrokom in mladini. Poročila iz tega leta so namreč dokazovala, da je bilo med 94.896 otroki na 482 šolah na Kranjskem zgolj 12.511 mladih protialkoholnih borcev in 15.120 bork ženskega spola.³ Otroci so alkohol uživali pogosto, velikokrat so ga dobili iz rok svojih staršev, saj so slednji verjeli, da jim bo kapljica vina olajšala bolečine ob rasti zob ali pa jih pogrela v mrzlem zimskem jutru, ko so se odpravljali v šolo. Vse to je vodilo v visoko stopnjo konzumiranja alkohola, učitelji pa so to v šoli z žalostjo opazovali in jadikovali nad alkoholjubnostjo slovenskega življa. Poglejmo si nekaj primerov:

1 deček dobi vsako nedeljo po sv. maši pol fraklja žganja. – 1 deček ga dobi tudi po cel frakelj. – 1 deček dobi vsak dan po tri kozarce vina. – 1 deček izpije naenkrat po cel liter vina ali pol fraklja žganja. – 1 dečku da oče vsako jutro 1 kozarček

žganja, zvečer pa mati vina. Pijan je skoro vsako nedeljo. – Mnogo dečkov je povedalo, da je bilo pijanih že po desetkrat ali celo čez; tudi nekaj deklic je odgovorilo na tozadevno vprašanje: mnogokrat! – 12 dečkov si je samih kupilo pijače, En deček okoli 50krat med počitnicami.⁴

Podobne zapise so prosvetni delavci lahko zasledili tudi v daljših pisnih nalogah. Eden od tovrstnih primerov je izjava, ki jo je neki učitelj zasledil v spisu učenca tretjega razreda: »Potem pa so prinesli ata sladkega vinčka. Potem smo ga veselo pili.« Neimenovani četrtošolec je v spisu z naslovom *Letošnja letina* zapisal: »Če ni obilno kruha pri hiši, je hudo, pa še huje je, če mošta ni!« Neka četrtošolka pa je napisala, da je zaradi slabega počutja spila malo žganja.⁵ Še bolj zanimivi so rezultati spisa z naslovom *Kako in zakaj se odločim*, v katerem je 56 učencev od tretjega do osmega razreda pisalo o razlogih za sprejetje ali zavrnitev abstinence. Potrebno je poudariti, da sta dva ducata nadobudne mladine izrazito pozitivno nastopala in podpirala svojo abstinenčno pot. Po drugi strani jih je 20 po tej poti korakalo zgolj delno. Zapisali so, da sicer raje pijejo vodo in mleko, ob mastni jedi pa uživajo tudi v kozarčku mošta. Spet drugi pijejo samo ob praznikih ali nedeljah, tretji pa naj bi popuščali družbenemu pritisku in nagibajo alkoholno kupico, ker bi se v nasprotnem primeru prijatelji norčevali iz njih. Nekdo drugi pije mošt, žganja pa ne, spet drugi pa žganje uživa samo, če je v čaju.⁶ Zanimivo pa je branje 12 učencev, ki so proti abstinenци nastopili z vsemi silami in so svojo alkoholno preferenco utemeljevali s sledečimi besedami:

»Jaz da bom pil, če ga le dobim!« »Včasih ga dobim dvakrat na dan, pa ga vendar ne morem zlit, če mi ga ponujajo!« »Kadar mi dajo mošta, ga pijem, drugače pa ne.« »Letos ga tako ne morem dosti piti, ker ga nimamo.« »Moja mama vsak večer pijejo mošt predno grejo spat in ga še meni dajo. Če ga mama, ga tudi jaz.« »Ata ga tudi, pa še niso bili pi-

¹ »Kam plovemo.« *Prerod. Glasnik za нравno povzdigo naroda*, 3/5 (1924), 65.

² Šepetavc, Anton. »Pijem, torej sem Slovenec. Ali alkohol (izem) kot tabu in fenomen slovenstva.« *Zgodovina za vse. Vse za zgodovino*, 2/1 (1995), 27.

³ Šorn, Mojca. »Kdo se hoče?« *Kdor se hoče učiti, ne sme vinca piti. Protialkoholno gibanje in mladina na Slovenskem po koncu velike vojne.* *Zgodovina za vse, vse za zgodovino*, 30/1 (2023), 77.

⁴ Slapšak, Julij. »Mladina in alkohol.« *Zlata doba ali treznost slovenskega naroda. Protialkoholno glasilo*, 6/7 (1912), 98.

⁵ Kopriva, Alfonz. »Teorija in praksa protialkoholnega gibanja v narodni šoli.« *Slovenski učitelj: pedagoška revija in glasilo Slomškove družbe v Ljubljani*, 37/11-12 (1936), 249.

⁶ Kopriva, Alfonz. »Teorija in praksa protialkoholnega gibanja v narodni šoli.« *Slovenski učitelj: pedagoška revija in glasilo Slomškove družbe v Ljubljani*, 37/11-12 (1936), 250.

jani.« »Naš dedek so že stari, pa vedno pijejo. Meni pravijo:, Le pij ga, da boš tudi ti postal tako star kakor jaz!« »Pri nas je slaba voda in je zelo daleč.«⁷

Marsikomu v družbi se je tovrstno stanje zdelo normalno, do neke mere celo smešno. Številni očete so bili veseli, »kako že zna njegov deček prijeti polno kupico«. Res pa je, da se je ta pogled sčasoma začel spreminjati. Če je bilo v 19. stoletju o negativnih vplivih alkohola nad potomstvom naroda še redko brati ali slišati, se je po prvi svetovni vojni situacija začela spreminjati. Alkoholizem takrat ni bil več tretiran kot razvada ali pokvarjenost, temveč kot socialna bolezen in socialno-družbeni problem. Protialkoholna vzgoja otrok naj bi potekala v šolskem okolju in izven njega, s pravilnimi in usklajenim delovanjem pa bi na koncu ustvarili nova vrednostna merila.⁹

Marsikdo pa je alkoholni pohod med slovensko mladino doživljal kot hudo grožnjo narodovemu zdravju, zato so se alkoholnemu sovražniku želeli upreti na vse pretege. Nekateri med njimi so se osredotočili na oblikovanje protialkoholnih glasil. V pričujočem prispevku se bomo osredotočili na protialkoholno glasilo *Mladi junak*.

»Mladi junak brez glasila je vojak brez puške!«

Mladi junak je primer protialkoholnega glasila, ki pa je bil prvenstveno namenjen otrokom in mladostnikom. To je bilo razvidno iz njegovih vsebin, saj so bile te v večini primerov manj znanstvene narave in so vsebovale več poučnih in moralnih zgodbic, ki so mladim bralcem predstavile slabosti alkohola in nezmerne življenja. Glasilo je izhajalo enkrat na mesec, z izjemo poletnih počitnic in je ob svojem izzivu predstavljalo pomembno dopolnitev protialkoholnega boja na področju šolstva. Mladi abstinentski borci so namreč tako dobili svoj

Primer naslovnice glasila *Mladi junak*
(*Mladi junak*, 1/2, 1924/1925)

protialkoholni list, kamor so lahko objavljali tudi svoja dela. Do tedaj so namreč redno pisali v druga protialkoholna glasila, kot je bila npr. *Zlata doba*. Ravno eden od urednikov tega glasila je tudi pojasnil, da so mladi junaki vsi protialkoholni borci do dopolnjenega 14. leta starosti, ko lahko prestopijo v Sveto vojsko.¹⁰ Tekom svojega obstoja je mesečnik zamenjal več urednikov, začevši z Joškom Lindičem, ki ga je kasneje nadomestil Janko Grad. V tem mladinskem glasilu so jasno zagovarjali abstinentsko idejo, zato se niso strinjali z »alkoljubci«, ki so abstinenco dojemali kot oviranje njihove osebne svobode. Odvrnili so jim, da vlak prav tako ne drvi

⁷ Kopriva, Alfonz. »Teorija in praksa protialkoholnega gibanja v narodni šoli.« *Slovenski učitelj: pedagoška revija in glasilo Slomškove družbe v Ljubljani*, 37/11-12 (1936), 250.

⁸ Heric, Matija. »Za današnje vojne psihoze je treba vesele mladine.« *Slovenski učitelj: glasilo jugoslovanskega krščanskega učiteljstva*, 23/1 (1922), 4.

⁹ Šorn, Mojca. »Dajte otrokom mleka, ne alkohola! Protialkoholno gibanje in mladina na Slovenskem do druge svetovne vojne.« *Zgodovina za vse. Vse za zgodovino*, 15/2 (2008), 121.

¹⁰ Šorn, Mojca. »Dajte otrokom mleka, ne alkohola! Protialkoholno gibanje in mladina na Slovenskem do druge svetovne vojne.« *Zgodovina za vse. Vse za zgodovino*, 15/2 (2008), 124.

svobodno, temveč da ga »ovirajo« tračnice in ga tako obvarujejo pred nesrečo, takisto pa velja tudi za privezovanje trte in mladega drevja h kolu. Tega namreč ne storimo z namenom jemanja svobode, temveč »da mu damo prostost tem lažje in lepše povzpeti se v višino, solncu, življenju naproti!¹¹

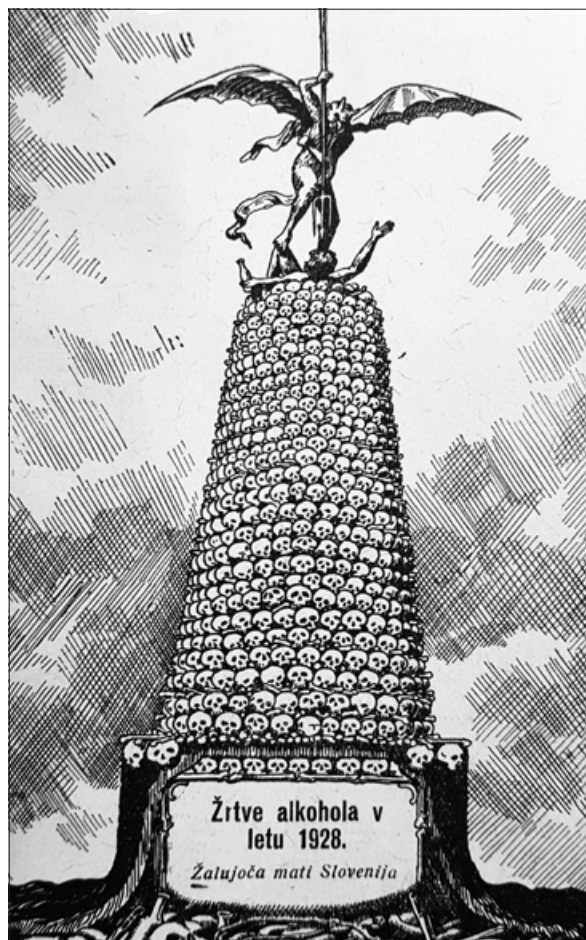
Poleg osnovnih informacij naj omenimo še nekaj zanimivosti. Na naslovnica je pogosto videti različne slike, ki so bile večinoma povezane s protialkoholnim bojem. Izpostaviti velja še različne protialkoholne parole in vzklike, ki so jih občasno objavili na svojih straneh, kot npr.: »Dokler bom živ, žganja ne bom pil!«, »Alkohola ne maram pod nobenim pogojem! Raje umrjem, kakor da bi se upijanil(a)!« »Če mi bo kdo ponujal alkohol, bom odgovoril(a): „Hvala lepa za strup: ga ne maram!“«. Tovrstne povedi so objavljali na različnih mestih v mesečniku (npr. na dnu strani, pod posameznimi zgodbami ali pesmimi itd.).

Glasilo je ves čas svojega obstoja spodbujalo svoje mlado bralstvo, naj poišče nove naročnike. To je bilo seveda pomembno zaradi širjenja abstinencijske ideje, a hkrati to prinese tudi dodatna in prepotrebna finančna sredstva. Stare bralce so k temu spodbujali na različne načine, najpogosteje pa so jim obljubljali različne nagrade. Leta 1926 so jih spodbudili tako, da bi ob pridobitvi enega novega naročnika prejeli dve protialkoholni razglednici, pet tovrstnih razglednic pa bi prejeli, če bi pridobili dva nova naročnika. Če bi k naročnini na *Mladega junaka* spodbudili tri svoje prijatelje, bi v zameno prejeli deset protialkoholnih razglednic, v primeru petih pridobljenih novih naročnikov pa bi poleg desetih razglednic prejeli še igro *Palček potep* ali knjigo *Boj ali zmaga!*¹² Eden od načinov spodbude je bila tudi objava imen vseh, ki so pridobili nove naročnike, kar je razvidno iz rubrike »Kako napredujemo« v šesti številki tretjega letnika. Objava poleg imen in priimkov nagrajencev prikaže tudi število novih naročnikov, ki so jih zapisani mladi junaki pridobili.¹³

Obenem so stare bralce neprestano opozarjali, da morajo poravnati naročnino, saj v nasprotnem primeru ne bodo prejeli nove številke *Mladega junaka*. Na pomembnost plačila in zavezo protialkoholnemu boju so jih lahko opozorili z različnimi liričnimi besedili, kot npr.:

To-le storiti
Mesec september
Tebi veli:
Plačaj naročnino za list „Mladi junak“!
Zaveži se, da ne boš pil opojnih pijač!
Hitro ubogaj
Deca preljuba;
Čas urno beži!¹⁴

Iz številnih zapisov je sicer razvidno, da se je mesečnik soočal s številnimi težavami in da njegova mlada publika pogosto ni poravnala svojih dolgov. Na začetku leta 1933 so tako zapisali, da

Žrtve alkohola (Mladi junak, 5/3, 1928/1929)

¹¹ *Mladi junak*, 6/2 (1929/1930), 31.

¹² »Pridobivajte novih naročnikov!« *Mladi junak*, 3/4 (1926/1927), 59.

¹³ »Kako napredujemo.« *Mladi junak*, 3/4 (1926/1927), 95.

¹⁴ *Mladi junak*, 1/1 (1924/1925), 7.

imajo od lanskega leta še za 3000 dinarjev zao-
stanka in so ponovno apelirali na mlado bralstvo
in na učitelje, naj omenjeno glasilo promovirajo
med mladino.¹⁵ Podobni zapisi so se pojavljali tudi
v naslednjih številkah.

Mladi junak je v svojih zapisih jasno kazal svojo
protialkoholno držo, ki jo lahko zaznamo v vseh
številkah tega mesečnika. Že v svoji prvi številki
so alkoholno nevarnost primerjali s turškimi vpadi,
na katere so predniki opozarjali s pomočjo grmad
in kresov. Mlade bralce so opozorili, da se morajo
danes spopasti še s hujšim sovražnikom, ki se skri-
va v vsakem kozarcu vina, žganja in piva. Dodali
so, da na alkoholno nevarnost ne bodo opozarjali
s pravimi kresovi temveč s kresovi mladostnega
navdušenja, ki ga vsak mladi junak skriva v svojem
srcu.¹⁶ Prav tako so zavrnil stališče tistih, ki so
zagovarjali, da lahko mladina zaužije kakšen ko-
zarček vina. To so ponazorili z navedbo preizkusa, v
katerem so otrokom narekovali sestavek in pri tem
izpustili nekaj besed, da so jih dopolnili sami. Za-
tem so naredili kratek premor in jim ponudili čašo
vina ali kozarec piva. Ko so kasneje ponovili nalogo,
so ugotovili, da je od 15 deklet zgolj ena naredila
isto število napak, vse ostale pa so jih napravile
bistveno več.¹⁷ V enem od člankov so navedli celo
nasvete, s katerimi bi se mladi junaki lahko obra-
nili vsakršnega siljenja v pitje alkoholnih pijač, pri
čemur naj bi uporabili tri možne odgovore. Prvi je
nastal na predpostavki, da vsi ostali pijejo preveč,
zato mladi junak ne bo pil nič in tako sledil ciljem
abstinenčnega boja. Drugi je razlog za zavrnitev
iskal v tem, da mladi junak ne pije, »ker me še ve-
dno izprašujete, čemu ne pijem! Dokler je pivska
navada tako ukoreninjena, da človeka ne puste pri
miru, ko ne pije, toliko časa je abstinenca brez dvo-
ma potrebna!«¹⁸ Tretji in najkrajši odgovor pa je bil
»Zato.« in je temeljil na ideji svobodne odločitve za
izbor posamezne (alkoholne) pijače.¹⁹

Struktura mesečnika se je z vsakim letnikom
spreminjala, vendar v večini letnikov lahko zasledi-
mo nekaj kategorij, ki so se ponavljale. Ena od takih

je npr. »Delo malih«, kjer so mladi objavljali svoja
literarna dela ali pa pisali daljše spise na izbrano
temo, ki jo je določil urednik. Teme spisov so bilke
raznolike, vendar so bile skorajda vedno povezane
s protialkoholnim bojem. Srečamo lahko naslove
kot npr. »Kdo je junak?« »Kako postanem bogat?«
»Birma in alkohol« »O pijancu« »Kako naj čitam
Mladega junaka?« ali »Čemu pijejo ljudje alkoholne
tekočine?« Zanimivo je dejstvo, da so mladi bralci
sami omenjali protialkoholni boj, četudi je naslov
spisa zastavljen zelo široko. Če za primer vzamemo
spis »Kdo je junak?«, lahko vidimo, da je za nekega
učenca junak tisti, »ki se iz ljubezni do Boga prema-
ga in noče piti alkoholnih pijač. Zakaj bi jih pa tudi
pil, saj človeku nič ne koristijo, pač pa škodujejo.«²⁰
Taisto bi lahko rekli tudi za zapis z naslovom »Kako
postanem bogat?« Poti do dosege tega cilja je veliko,
za mlade pisce pa je bila pot jasna:

Danes sem star 14 let, zapisal se bom med absti-
nente, pil ne bom nobene druge pijače kakor vodo,
kadal ne bom nikoli, s tem lahko prihranim vsako
leto lepe denarce, poleg tega bom tudi več zaslužil,
ker bom vedno trezen; tako mislim postati bogat.²¹

Nekateri spisi so primerjali življenje družine
pred in po odhodu v abstinenco. Eden od takih spi-
sov je nosil naslov *Pa sta ga ozdravila*, ki prikazuje,
da je bilo družinsko življenje kmeta Tršana bistve-
no boljše, ko ni hodil v gostilno. V isti številki je bil
sicer objavljen še spis z naslovom *Gašperček, Minka
in Jelica*. V spisu so omenjeni trije otroci z istimi
imeni, ki so se med uživanjem kruha pogovarjali o
Mladem junaku in da se morajo nanj naročiti, saj
je poln poučnih zgodbic.²²

Naslednja ponavljajoča se kategorija nosi naslov
»Zbrana zrnca«. V tej kategoriji so mladim bralcem
predstavljali različne informacije, ki bi jim lahko
pomagale v vsakdanjem življenju oz. bi lahko bile
uporabne. Tako so govorili o vlogi čebel, podalj-
šanju dneva, pravilnem cepljenju drv, dobri zobni
ščetki, tehniki nabiranja gob in dobrem lesu. Ob-
časno so objavili tudi nekaj zanimivosti npr. kako
napovedati vreme (če se mačka neprestano umiva,
bo dež, če je sol pred odhodom v šolo vlažna, se

¹⁵ »Iz uprave.« *Mladi junak*, 5/8 (1932/1933), 80.

¹⁶ »Vsem mladim junakom!« *Mladi junak*, 1/1 (1924/1925), 3.

¹⁷ Pirc, Bojan. »Alkohol in učenje.« *Mladi junak*, 1/9 (1924/1925), 134.

¹⁸ »Zakaj pa Ti nič ne piješ?« *Mladi junak*, 5/2 (1928/1929), 54.

¹⁹ »Zakaj pa Ti nič ne piješ?« *Mladi junak*, 5/2 (1928/1929), 54.

²⁰ »Delo malih.« *Mladi junak*, 1/6 (1924/1925), 90.

²¹ »Delo malih.« *Mladi junak*, 1/6 (1924/1925), 90.

²² »Delo malih.« *Mladi junak*, 8/6 (1932/1933), 94–96.

bliža deževje, to pa velja tudi v primeru, če se ti na poti domov strga trak na čevlju).²³ Prav tako lahko izvemo, da ležanje na levi strani vodi v slabši spanec, saj se s tem tudi »srce nagne na levo in pritiska na želočno prepono. Velike žile, ki vodijo od srca, se preveč raztegujejo. Živci, ki peljejo k srcu, se razdražijo. V žilah, ki vodijo iz glave, se v levi polovici možgan, kjer so možgani najbolj razviti, ustavlja kri. Odtod izvirajo hude sanje.«²⁴

Na podoben način je zastavljena tudi kategorija »Po svetu«, ki prinaša različne nenavadne podatke. V eni od izdaj so predstavili nek južnoameriški indijanski rod, ki naj bi število 18 izrazil tako, da so pokazali na obe roki, eno nogo in še tri zraven.²⁵ Poleg tega so pisalo o različnih veselih in žalostnih dogodkih, do katerih je prišlo v bližnji ali bolj daljni okolici. Omeniti velja tudi kategoriji »Pisma mladih junakov« in »Za razvedrilo«. V prvi kategoriji so objavljena pisma mladih junakov iz različnih slovenskih krajev, v njih pa predstavljajo protialkoholni boj na njihovih šolah ter spoznanja, do katerih so prišli v družbi mladih junakov. Pogosto lahko srečamo tudi veliko hvale na račun *Mladega junaka* ali različne prošnje in predloge ter celo ugotovitve. V eni od števil je tako pojasnjeno, da ime kraja Luče izhaja iz poti treh lovcev, ki so hodili po hribu, poraslem z gozdom. Ko je eden od njih zagledal neobraščen prostor, naj bi zaklical »luč«, s čimer je ta kraj dobil ime.²⁶ Kategorija »Za razvedrilo« vsebuje različne uganke, rebuse, križanke in slikovni material, na katerem morajo najti razlike oz. ga opisati. Reševanje nalog je pogosto povezano z različnimi nagradami (npr. posebne kape, brezalkoholne razglednice ipd.)

Od Tevža do Tončka: Protialkoholne zgodbe za vsak dan

V sklopu protialkoholnih vsebin so objavljali različne primere resničnih in izmišljenih zgodb, kjer so predstavili negativno vlogo alkohola za človeka ter njegovo družino. Tovrstni zapisi sicer niso bili nobena noviteta in so bili objavljeni tudi v drugih glasilih ali pa celo kot ločena dela, kot

npr. *Boštjan, ali gladka pot na vislice*. Značilnost teh zgodb je vidna predvsem v tem, da bralec spozna stranpota, na katera ga lahko zapeljejo pijančevanje, hazardiranje in nemoralno življenje na sploh. Nekrščansko tostransko življenje pa obenem prinese tudi strašanske peklenke muke, ko se ta človek odpravi na drugi svet.²⁷ Nekaj podobnega lahko zasledimo tudi v *Mladem junaku*, le da so bile zgodbe mnogokrat prilagojene ciljni publiki. Pri tem lahko kot primer omenimo neusmiljenost in brezobzirnost pijanega očeta, ki zaradi želje po alkoholni kapljici ni videl nobenih težav. Medtem ko je on zapravljaj družinski denar, ga je doma v veliki revščini, žalosti ter strahu čakala njegova družina. Na tak način je napisana zgodba o šestletnem Tončku, ki mu je teta podarila majhen hranilnik. Po dveh letih je z varčevanjem v njem zbral že lepo vsoto denarja. Ko je nekega dne pisal nalogo, je domov prišel oče in od njega zahteval, da mu izroči svoj hranilnik. Tonček ga je s solznimi očmi prosil, naj mu ne vzame njegovega težko zbranega denarja, ki ga je varčeval za novo obleko ob cerkvenem prazniku. Oče se ni vdal in je sinu začel groziti s šibo, če mu ne bo izročil hranilnika. Po pregovarjanju mu je Tonček s težkim srcem izročil hranilnik, ki ga je oče razbil, saj skozi majhno odprtino ni dobil denarja. Tončkova žalost je bila še večja, saj ni ostal zgolj brez denarja, temveč tudi brez ljubljene hranilnika.²⁸ Objavljeni so bili tudi primeri bolj tragičnih zgodb, ko je pijan oče prišel domov. Motivika v zgodbi je podobna ostalim: hiša je revna, otroci pa slabo oblečeni in suhi zaradi pomanjkanja hrane. Ko ga je žena prosila, da naj ne zapravi vsega denarja za karte, saj želi nahraniti svoje otroke, jo želi udariti. Pri tem se je spotaknil ob najmanjšega otroka in z vso silo padel nanj, ki je zaradi tega umrl.²⁹ S smrtjo je zaznamovana tudi zgodba z naslovom *Alkohol rušitelj družinske sreče*. V njej spoznamo očeta, ki je za alkohol poglaval ves denar in opremo v stanovanju. Družina se je tako iz strahu in pomanjkanja umaknila k materini sestri in tam so živeli nekaj časa, mu pisali pisma, da ga pogrešajo. Oče se je zamislil nad svojim življenjem in se je želel spremeniti. Šel je v tujino, kjer je delal

²³ »Zbrana zrnca.« *Mladi junak*, 4/8 (1927/1928), 122.

²⁴ »Zbrana zrnca.« *Mladi junak*, 1/4 (1924/1925), 59.

²⁵ »Po svetu.« *Mladi junak*, 4/8 (1927/1928), 124.

²⁶ »Pisma mladih.« *Mladi junak*, 8/2 (1932/1933), 31.

²⁷ Studen, Andrej. *Pijane zverine: O moralni in patološki zgodovini alkoholizma na Slovenskem v dobi meščanstva*. Celje: Zgodovinsko društvo, 2009, 93.

²⁸ Hojan, Rajko. »Tončkov hranilnik.« *Mladi junak*, 5/2 (1928/1929), 26–27.

²⁹ I. I., »Nedolžna žrtev.« *Mladi junak*, 7/9 (1931/1932), 139–140.

v železniškem podjetju, vendar se je po prvi plači tako napil, da je padel na progo in ga je povozil vlak.³⁰ Spet druga zgodba govori o dogodku, ki ga je opisal Ivan Albreht. Na cesti je videl deklico, ki je objokana sedela pred izložbo in mu razložila, da njen oče vse svoje prejemke zapije v gostilni in jih doma pretepa. Ko ji je želel dati malo denarja, ga je zavrnila. Odvrnila je, da oče od nje zahteva, da prosjači zanj, zato bi ji ta denar zgolj vzel in zapil.³¹

Drugi tip zgodbe je otroke učil, da alkoholne pijače človeka in njegovo imetje prej ko slej pripeljejo v propad. Ena od takih je zgodba »Ena Barigla«, ki so jo v glasilu povzeli po Maupassantu. V zgodbi srečamo staro gospo Klemenko, ki jo je obiskal krčmar Tevž. Gospa je bila stara, zato jo je želel prepričati v prodajo svoje kmetije. Gospa se kmetiji ni želela odpovedati, vendar sta na koncu sklenila kupčijo: Tevž bi ji plačeval mesečno plačilo in ji obenem zagotovil dom na kmetiji do njene smrti, zatem pa bi vse vse pripadlo njemu. Ker je bila gospa že v letih, si je obetal hitro prilastitev kmetije, vendar ni nič kazalo, da bi gospa v »doglednem« času odšla na drugi svet. Kasneje jo je povabil v svojo krčmo na kosilo, ki ga je sicer pojedla bolj malo, vseeno pa je poskusila tudi kozarček vina. Kasneje ji je pijačo prinesel tudi domov in ji zagotovil stalno dostavo. Kmalu se je po vasi razvedelo, da se je vdala pijači, dokler na koncu ni umrla pozimi, ko je pijana padla v sneg. Na koncu je Tevž dodal, da »nesrečnica, če ne bi bila pila, pa bi bila lahko še deset let živela.«³²

Nekatere zgodbe opisujejo, da so se opijanile tudi živali ali mitična bitja. Pri Brezarjevih se je tako ob pripravi na svatbo po pomoti napila krava in od alkoholiziranosti padla po tleh. Ko jo je hlapec želel preteptsti, ga je gospodar ustavil in mu dejal, da tudi on rad pregloboko pogleda v kozarec, čeprav ima pamet. Posledično bi si udarce zaslužil on.³³ Opisana pa je tudi zgodba, ki jo je otroški publiki povedal nek star gospod. Zgodba je govorila o

velikanih, ki so bili tako veliki, da so bili z eno nogo na Hrušici, z drugo pa na Nanosu, ribe so lovili v Cerkniškem jezeru, in sicer tako, da so se sklonili čez Javornik. Bili so torej ogromni, predvsem pa zdravi, a danes jih ni več. Na koncu jih je prizadela bolezen, zaradi katere so postali tako majhni, da so jih na koncu pojedle druge živali.³⁴ Dedek je imel seveda pripravljeno razlago za njihovo izginotje, ki ga je bilo iskati v vinu:

Vipavska dolina je bila prav topla, soncu priležna, zato so zasadili vanjo vinsko trto, katero so našli na jugu. Vsako leto so pridelali velike sode vina, katerega so hodili srkat vse leto. Bolj so vživali vino, bolj so postajali leni in ničevi. Še bolj se je pa slabšalo njih zdravje. Mraz jih je začel tresti, do jedi niso imeli več teka, noge in roke so se jim tresle, od leta do leta so postajali vedno manjši ... V par stoletjih so bili že tako majhni, da so bivali v podzemskih jamah, kakor n. pr.: v Postojnski jami, Otoški jami, Pivki jami ter jamah v »Pečenem rebárju«. Toda – stara navada, železna srajca – zato so si še vedno dovažali vina iz Vipavske doline ter popivali dalje. Slednjič so postali tako majhni – palčke so jih imenovali, ker so bili res le še palec veliki.³⁵

»Janezek je žganje pil« in ostale pesmice

Posebej veliko vlogo so namenjali pesniškim oblikam, kjer so poudarjali žalostno usodo družine pijanca, kar je glede na mladost ciljne skupine mesečnika tudi logično. V tovrstnih pesmih so poudarjali podobno idejo kot v primeru šestletnega Tončka in njegovega hranilnika, tj. da se v alkoholu skriva hudič, ki očete prisili v zapravljanje denarja za pijačo, namesto da bi ga namenil za vzdrževanje gospodinjstva ter žene in otrok. V eni od nenaslovljenih pesmi so se še posebej močno obregnili ob pivo in s pesmijo jasno poudarili njegov slab vpliv na družino in njen finančni obstoj:

Časa piva prekipewa,
v njej se gnusna kača skriva.
Grenek je njen sok in strašen,
vendar ga ves svet uživa.

³⁰ G(rad), J(anko), »Alkohol rušitelj družinske sreče.« *Mladi junak*, 8/5 (1932/1933), 68–70.

³¹ Albreht, »Turobna slika.« *Mladi junak*, 7/10 (1931/1932), 154.

³² Zgodba je bila objavljena v dveh delih: »Ena barigla.« *Mladi junak*, 7/9 (1931/1932), 114–119 in »Ena barigla.« *Mladi junak*, 7/10 (1931/1932), 130–134.

³³ Strniša, Gustav. »Sivka.« *Mladi junak*, 8/9 (1932/1933), 142.

³⁴ Čebular, Albin. »Kaj so pravili dedek?« *Mladi junak* 7/7 (1931/1932), 105–108.

³⁵ Čebular, Albin. »Kaj so pravili dedek?« *Mladi junak* 7/7 (1931/1932), 107.

Čaša piva prekipeva –
zlijmo jo, ubijmo kačo!
Strup svoj vari si iz žita,
krade nam pogačo!³⁶

Seveda pa ni bilo problematično zgolj pivo, temveč tudi druge alkoholne pijače, predvsem žganje, kar lahko spoznamo v pesmi *Janezek je žganje pil*. Pesem nam razkriva zgodbo Janezka, ki je navado pitja žganja prevzel od očeta in jo razvijal vso svojo mladost. Pri 16 letih ga je žganje privedlo v moralni propad, ki se je kazal predvsem s pretepi in krajami. Vse to ni ostalo neopaženo, zato je bil poslan v zapor. Tudi kasneje je nadaljeval s krajami in lenobo, dokler ni na stara leta postal berač.³⁷

Objavljali so tudi druge tipe pesmi, večinoma s protialkoholno vsebino. Kot glavni antipod zgoraj omenjenim pesmim so pisali pesnitve, ki so hvalile prednosti brezalkoholnih pijač, predvsem vode. Tak primer je pesem *Voda*, ki hvali lastnosti te pijače: je bistra, dobra, zdrava in dostopna v vsakem letnem času, zato bi jo morali piti vsi, še posebej pa mladi junaki.³⁸ Za razliko od zgoraj omenjenih pesmi, ki so mestoma »temačne« in negativne, v teh pesmih pogosto v ospredje stopajo narava in njene lepote. To je vidno tudi na primeru pesmi *Zakaj?*, kjer je zapisano, da pastirji vriskajo, ker ves čas pijejo vodo in ne poznajo vina. Prav tako so veseli tudi ptički, saj jih voda krepi. Obenem se zaradi vode sramuje tudi vino, saj v njenem odsevu vidi sebe in zato doživi občutek sramu.³⁹ V glasilu lahko najdemo tudi pesmi, kjer se voda primerja z drugimi alkoholnimi pijačami ter je vedno predstavljena kot edina ustrezna izbira. Tak primer predstavljata pesmi *Janez in Mihec* ter *Čaša*. V prvi lahko preberemo primerjavo med Janezom, ki ves svoj denar zapravi za vino in žganje, zato je svojcem v nadlego. Po drugi strani Mihec dela podnevi in ponoči spi, ves denar pa nosi na banko in ga varčuje, hkrati pa svojci vedno lahko računajo na njegovo pomoč.⁴⁰ Druga pesem pa primerja vodo in žganje:

Srce treznega in skrbnega očeta ... (*Mladi junak*, 6/1)

Čaša vode – kupa svetlih nad,
zdravje in veselje nam naliva,
misel radostna je, kakor dete živa,
v naših srcih jasna je pomlad!

Čaša žganja – težkih solz je čaša,
radi nje se joka mati naša,
mi raztrgani berački smo in lačni,
pa kako naj bili bi drugačni,
če naš oče vse za žganje dal bi,
rad še dušo in telo prodal bi,
kaj mu mar, če naša mamica obupa,
ko je polna kupa žganja – strupa!⁴¹

V glasilu pa je dostopnih tudi nekaj pesmi, ki se dotikajo mladih junakov in njihove protialkoholnega boja. Tudi v teh zapisih je razvidno, da je življenje v alkoholni abstinenca bistveno boljše od življenja ljudi, ki radi pogledajo v kozarec. Dodatno tudi v teh pesmih nastopajo vsebine, ki opisujejo

³⁶ *Mladi junak*, 4/9 (1927/1928), 135.

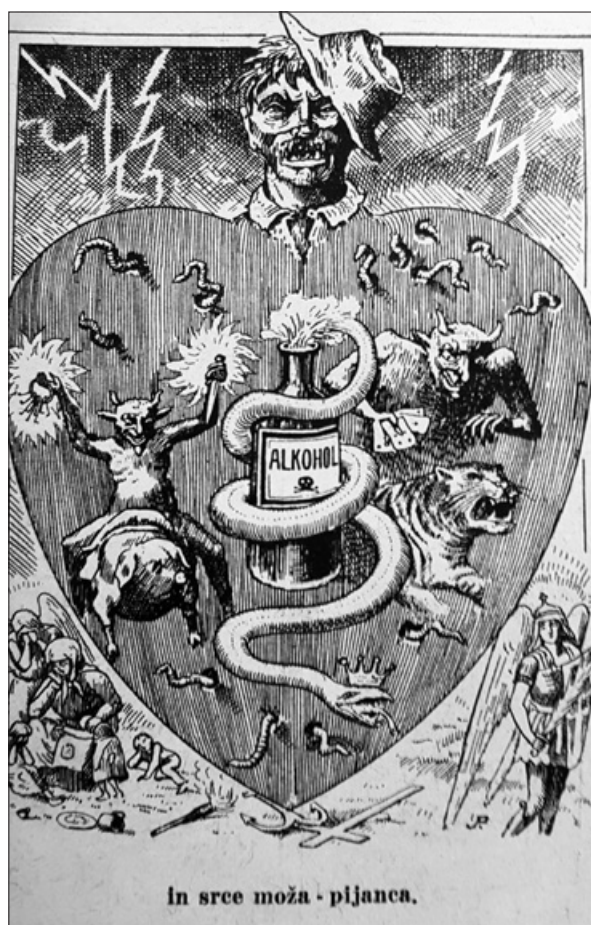
³⁷ Limbarski. »Janezek je žganje pil.« *Mladi junak*, 4/8 (1927/1928), 116.

³⁸ Kovič, Ivan. »Voda.« *Mladi junak*, 4/7 (1927/1928), 104.

³⁹ Rica, »Zakaj?« *Mladi junak*, 8/9 (1932/1933), 136.

⁴⁰ Podjavoršek, Albin. »Janez in Mihec.« *Mladi junak*, 8/9 (1932/1933), 158.

⁴¹ Strniša, Gustav. »Čaša.« *Mladi junak*, 8/9 (1932/1933), 158.

...in srce moža pijanca (*Mladi junak*, 6/1, 1929/1930, 9)

negativne posledice, ki jih s seboj prinese alkohol, hkrati pa je to tudi razlog za junaški ton, da se je proti temu tekočemu sovražniku potrebno boriti na vse pretege. Mladi protialkoholni borci so v tem boju predstavljeni v junaškem tonu. Pesem *Mladi smo junaki* jih tako prikaže kot otroke z zdravimi lici, plamenečim pogledom in močnim srcem, ki ga dodatno krasi še močan plamen v duši.⁴² Strniša je v pesmi *Vprašanje* dodal še ogenj poguma, ki jim žari v očeh, ter jekleno voljo, ki jih vodi skozi življenje.⁴³ V svoji drugi pesmi *Spev mladega junaka* pa jim je pripisal še nekaj drugih pozitivnih lastnosti. Po njihovem telesu naj bi se razlivala velika moč, s katero so mladi junaki lahko krepko korakali proti življenjskim izzivom, hkrati pa se niso bali boja proti različnim sovražnikom.⁴⁴ Peter Drobnič v

svoji *Budnici mladih junakov* omenja tudi nekatere pomanjkljivosti mladih protialkoholnih borcev, ki pa se jih da premostiti:

Mi „Mladi junaki“ smo tudi vojaki,
zdaj majhni še in pa telesno šibki;
a pridno krepimo o priliki vsaki
si svoje telesne in dušne moči.
Za mili svoj narod in dom svoj slovenski
nam bije goreče in zvesto srce;
ker pa ju ogroža sovražnik peklenški,
stopili smo v vrste obrambne vojske.⁴⁵

Tovrstne pesmi sicer pogosto vsebujejo tudi besedo boj in vojna, vendar pogosto poudarijo, da tu ne gre za pravi vojaški spopad z orožjem. V pesmi *Na vojno* tako Drobnič zapiše, da »zdrružena vojska teh mladih ljudi / krvi človeške ne bo prelivala, / temveč z orožjem duševnih moči / se bo za cilj plemenit bojevala.«⁴⁶ Vojska mladih junakov se bo borila proti velikemu sovražniku alkoholu, ki na Slovenskem povzroča bedo, škodo in sramoto. Na koncu se pesem zaključi v podporo glasilu, saj je implicitno napisano, da lahko z *Mladim junakom* bijejo protialkoholni boj: »Tralala, tralala, ura, nasok! / „Mladi junaki“ pode že sovraga:/ s knjižico drobno, glej, tisoče rok / dviga za njim in naša bo zmaga!«⁴⁷

Poleg pesmi z alkoholno vsebino so objavljali tudi tematske pesmi, ki so bile vezane na mesec objave, npr. zasledimo lahko pesmi o letnih časih in drugih vremenskih dogodkih, decembra so objavili pesmi o božiču in Miklavžu, januarja pa pesem o svetih treh kraljih. V prihodnjih mesecih je v ospredje prišel pust, pa tudi prebujanje pomladi in cvetenje rastlin v naravi.

»Bela brada po steni pada.« Kaj je to?

Nadalje velja izpostaviti še objavo različnih ugank, ki so bile pogosto prav tako zaznamovane z alkoholno vsebino. V posameznih številkah so objavili posebne uganke, katerih rešitev je bila posamezna (brez)alkoholna pijača. Pri tovrstnih

⁴² Renatus. »Mladi smo junaki!« *Mladi junak*, 5/7 (1928/1929), 97.

⁴³ Strniša, Gustav. »Vprašanje.« *Mladi junak*, 4/4 (1927/1928), 49.

⁴⁴ Strniša, Gustav. »Spev mladega junaka.« *Mladi junak*, 2/1 (1925/1926), 1–2.

⁴⁵ Drobnič, »Budnica mladih junakov.« *Mladi junak*, 2/4 (1925/1926), 56–57.

⁴⁶ Dobrič, Peter. »Na vojno!« *Mladi junak*, 1/2 (1924/1925), 28.

⁴⁷ Dobrič, Peter. »Na vojno!« *Mladi junak*, 1/2 (1924/1925), 30.

ugankah je zanimivo predvsem, da so mnogokrat prikazovale negativne značilnosti alkohola oz. pozitivne značilnosti brezalkoholnih pijač. Peta številka sedmega letnika je vsebovala naslednje tri uganke:

Krvavi nož – pod črnim plaščem nosi čuden mož.

Klet; v kleti lesena hišica; v hiši razbojnik do-
muje in smrt kuje.

Nevaren stric – nima ročic, nima nožic, iz sreče
te izpelje, v nesrečo zapelje, tako iz navade te vedno
okrade.⁴⁸

Rešitev na vse tri uganke je alkohol, iz ugank pa
je jasno razvidno, da mu je avtor pripisal negativno
vlogo. Nekatere uganke so bile še bolj neposredne
in so se osredotočale na točno določeno alkoholno
pijačo, npr. vino: *»Iz litra prihaja, pijančka napaja;
ko ga opije, iz hudobije se malo oddahne, pod mizo
ga pahne, kjer naj prespi sredi smeti, da se mu sme-
jejo ptički, ptički in trezni strički.«*⁴⁹

Antipod tovrstnih ugank so predstavljali zapisi
o prednosti brezalkoholnih pijač, kar se vidi tudi
na spodnjih primerih:

V lončku voda skače, v njej je lipov cvet; smo
vodico popili, z njo kašeljček spodili. (Rešitev: li-
pov čaj)

Čašica, v čaši rubin – ga z vodo zalijem, potem
se te sladke pijače napijem. (Rešitev: malinovec)

Naš Ribenčan Urban, po celem svetu znan, po-
zna posnetega, in sladkega in kislega, spet kuhane-
ga, ej, in, veste, še naprej; z njim um si in telo krepí,
zato je šil vse žive dni. (Rešitev: mleko)

Kaj ti je rekla sosedova Mica? »Da najbolj zdrava
za nas je...«? (Rešitev: medica)

Sladka vodica, v njej kislá meglica, po njej je
vsakomur glavíca! (Rešitev: limonada)

V lončku voda skače, v njej kamilčin svet; smo
vodo vase spravili – želodček si ozdravili! (rešitev:
kamilični čaj)⁵⁰

»Junakinja« vseh protialkoholnih pijač je bila
voda, zato so v eni od številčk pripravili različne
uganke, katerih rešitve so bile npr., rosa (Biseri na
travici gasijo žejo kravici.), studenčnica (Srebrna
nit – v njej demant skrit.), slap (Bela brada po steni
pada.) in potok (Vrbice dreza, če jih doseza, pleza
čez mlinska kolesa, v njem račke si umivajo tačke
in zbori ribic veslajo pod sencami šibic.)⁵¹

Od higiene do zagorele kože – nasveti za mlade junake

Mladi junaki oziroma mladi zagovorniki ab-
stinence so v omenjenem glasilu predstavljeni kot
ideal, h kateremu bi morali stremeti. A dejstvo je,
da so se mladi junaki morali držati tudi drugih
pravil in nasvetov, ki so jih spoznavali v svojem
glasilu. Tako so objavljali članke, ki so govorili o
ustrezni higieni, saj le ta preganja bolezni in more-
bitne bakterije. Mladim bralcem so svetovali, da se
vsaj enkrat tedensko umijejo s toplo vodo in milom,
zobe pa bi si morali čistiti po vsaki jedi ali vsaj
pred spanjem in bi tako svoje zobe in ustno votlino
zaščitili pred boleznimi. Nekaj besed so namenili
še hrani, ki naj ne bo prekisla ali pretrda, saj bi si s
tem lahko poškodovali t. i. zobovino.⁵² Pomembno
vlogo so namenili tudi čiščenju zob in pri tem pou-
darili pomen uporabe zobotrebnice in ustrezne zobne
ščetke, pri spiranju zob pa dajo lahko najprej v vodo
malo kuhinjske soli, nato pa vse sperejo z navadno
mlačno vodo. Še nekaj pozornosti so namenili umi-
vanju rok ter čiščenju umazanih za nohti.⁵³

V prihodnjem letniku so za njih oblikovali še
nekaj podobnih nasvetov. Svetovali so jim redno
krtačenje in česanje las, pljuvanje na tla ter kašljanje
in kihanje sogovorniku v obraz so ocenili kot ne-
primerno, taisto pa je veljalo še za vrtanje po nosu,

⁴⁸ Čebular, Albin. »Uganke. (Smrti.)« *Mladi junak*, 7/5
(1931/1932), 80.

⁴⁹ Čebular, Albin. »Uganke. (Grobarji.)« *Mladi junak*, 8/10
(1932/1933), 142.

⁵⁰ Čebular, Albin. »Uganke. (Naše pijačice.)« *Mladi junak*, 7/4
(1931/1932), 63–64.

⁵¹ Čebular, Albin. »Uganke. (Vodica.)« *Mladi junak*, 6/10
(1930/1931), 157–158.

⁵² Limbarski, J. U., »Utrdimó zdravje!« *Mladi junak*, 2/8
(1925/1926), 121–122.

⁵³ Limbarski, J. U., »Utrdimó zdravje!« *Mladi junak*, 2/9
(1925/1926), 135–136.

sključeno sedenje ter vtikanje umazanih prstov v usta.⁵⁴ Da bi si mladi junaki lažje predstavljali vzornega človeka, so jim v nekem prispevku predlagali čebelji zgled. Tako kot čebele morajo imeti tudi oni radi domovino in lastni rod ter biti vdani svojemu »poglavarju« in zakonom. Obenem morajo biti marljivi, vztrajni in varčni v različnih življenjskih situacijah. Nazadnje so izpostavili še veliko vlogo snažnosti, ki so jo označili za enega od predpogojev za bogato življenje.⁵⁵ Ker je veljalo, da je stalni spremljevalec alkohola tudi tobak, so tudi tej temi namenili nekaj besed. V enem od prispevkov so v ironičnem slogu navedli šest razlogov, ki naj bi mlade vlekli v uživanje alkohola. Kadili naj bi zato, ker želijo uničiti svoje zdravje in svoja pljuča, usta ter nos spremeniti v dimnik, skozi katerega bi izpihali veliko denarja, ki ga imajo tako ali tako preveč. S kajenjem bi močno nadlegovali svoje so-govornike, hkrati pa lahko kadijo zato, »ker tudi drugi kade in hočeš kot hlapčevska duša budalosti drugih posnemati.«⁵⁶

V eni od prihodnjih letnikov so za mlade junake oblikovali še kup drugih nasvetov. V eni od številok so se osredotočili na pozitivne vidike Sonca in jim opisali, kako lep zlatorjav odtенок kože so imeli antični Grki. K temu naj bi stremeli tudi oni, vendar se morajo seveda pred sončenjem zaščititi in dolžino sončenja določiti glede na prilagojenost kože:

Prvih 8 dni se solnčimo le predpoldne ali pa popoldne in sicer pol ali eno uro. Ne smemo se od začetka izpostavljati popoldanskemu solncu. Začetnik naj menja solnce s senco. To prijetno menjanje se priporoča v največji vročini (poleti) vsem. Dalje menjaj vsakih 10–15 minut svojo lego, da ne solnčiš telesa enostransko. Priporoča se mnogim, da glavo zavarujejo z lahkim pokrivalom, zadostuje tudi robec.⁵⁷

⁵⁴ »Za zdravje.« *Mladi junak*, 3/6 (1926/1927), 88.

⁵⁵ Poljanski. »Kaj nas uči čebelica.« *Mladi junak*, 5/9 (1928/1929), 134–135.

⁵⁶ »Čemu bi tudi Ti rad kadil?« *Mladi junak*, 5/1 (1928/1929), 11.

⁵⁷ Eržen, »Solnčna svetloba.« *Mladi junak*, 7/8 (1931/1932), 122.

Kaj nam pa morejo, morejo ... (*Mladi junak*, 10/1, 1934/1935, 8)

Kup nasvetov za mlade junake pa je pripravil Ivan Albreht, v svojih zapisih pa se je dotaknil malodane vseh področij njihovega življenja, njegovi zapisi pa so bili večinoma postavljeni kot uvod v številke osmega letnika *Mladega junaka*. Ob koncu sedmega letnika je svoj zapis namenil šolskemu delu in ocenam. Učenje zaradi ocen je strogo zavračal ter je mlade junake spodbujal, da se učijo, da bodo kaj znali, saj so dobre ocene le »priznanje, ki ti ga daje učitelj za tvoje delo in pridnost, nikdar pa ni učenju namen.«⁵⁸ Močno jim je odsvetoval kakršno koli goljufanje in prepisovanje, saj to vodi v vrzeli v znanju, ki bodo goljufivca preganjale kot hudobne pošasti.⁵⁹ V naslednjih številkah se je osredotočil še na pomen zavedanja svojega rodu ter dejstva, da so izkušnja najboljša, a hkrati najdražja šola. Nekaj besed je namenil tudi razlagi izraza *tvoj bližnji*. Mladi bralci bi se morali zavedati, da so njihovi bližnji vsi ljudje, potrebni pomoči, pa naj bo to nedolžen starček ali zločinec. Tudi slednji si zasluži pomoč in je tvoj bližnji ter se ga ne bi smel bati. Za svoje grehe je bil namreč že kaznovan, o človeku pa bo na koncu presodil zgolj bog.⁶⁰ Ravno o presojanju drugih je zapisal še en članek in jih opomnil, da je vsako človekovo dejanje posledica prejšnjih dejanj. Posledično jih je opozoril, da bi se kot pravi mladi

⁵⁸ Albreht, »Premisli, prijatelj!« *Mladi junak*, 7/9 (1931/1932), 130.

⁵⁹ Albreht, »Premisli, prijatelj!« *Mladi junak*, 7/9 (1931/1932), 130.

⁶⁰ Albreht, »Moji bližnji.« *Mladi junak*, 8/3 (1932/1933), 33–34.

junaki morali izogibati tovarišev, ki so zašli s prave poti, ne bi pa jih smeli soditi. Bolj pomembno je, da jim pomagajo, če je to seveda v njihovi moči.⁶¹ V majski številki je Janko Grad mlade bralce opomnil na veliko vlogo mame v njihovem življenju. V kolikor so jo prerano izgubili, naj bi se jo v tem mesecu spomnili z obiskom groba. V kolikor pa je mama živa, bi ji morali (še bolj kot sicer) izkazati spoštovanje:

Natrgaj cvetic, poveži jih v šopek pa stopi z njim pred svojo mater. Podaj ji šopek pa ji poglej z vso sinovsko ljubeznijo v obraz. Morda boš zapazil na njem gube. Poljubi jih, saj si jih povzročil ti. Poglej ji glavo. Morda boš videl na njej sive lase. Poljubi ji vsakega posebej, ker ti si kriv, da so ji osiveli prezgodaj. Poglej materine oči. Morda zro nate z žalostjo in skrbjo. Poljubi te oči, v skrbeh zate so postale otožne in morda so se celo večkrat orosile zaradi tebe. Poglej tudi žulje in razpoke na materinih rokah pa jih poljubi in orosi s solzami hvaležnosti in kesanja.⁶²

Usoda Mladega junaka

Mladi junak sicer ni bilo edino glasilo na Slovenskem, ki je izhajalo v podporo protialkoholnega boja. Poleg tega glasila poznamo še npr. *Piščalko* in *Zlato dobo*, vendar se to glasilo razlikuje od omenjenih dveh. V *Mladem junaku* so objavili bistveno več slikovnega materiala, kar lahko pripišemo starosti cilje skupine tega mesečnika. Slikovne priloge so se največkrat nanašale na (proti)alkoholne tematike in alkohol predstavljale v zelo negativni luči, največkrat v obliki hudiča ali smrti.⁶³ Nekatere prikazujejo človeštvo, ki se utaplja v alkoholu, ki neprestano teče iz soda in uničuje vse pred njim, nad njimi pa lahko zopet vidimo Smrt s koso. Pod sliko je zapisano, da te utopljenca lahko rešijo mladi

Če smo na tleh (*Mladi junak*, 10/1, 1934/1935, 8)

junaki, ki bi zaprli luknjo v sodu, da ta ne bi več poplavljal slovenske zemlje.⁶⁴

Če primerjamo vsebino *Mladega junaka* z vsebinami v *Piščalki* in *Zlati dobi*, lahko ugotovimo, da je v *Mladem junaku* objavljenih manj prispevkov, ki alkoholno problematiko obravnavajo iz znanstvenega stališča, saj v tem mladinskem mesečniku večino prispevkov zasedajo pesmi, zgodbe in zapisi s poučno vsebino. Razlog za to tiči v starosti ciljne publike *Mladega junaka* (tj. otroci in mladina), ki so jih skušali privabiti z za njih zanimivimi vsebinami. Vsa tri glasila pa imajo eno skupno točko, in sicer finančne težave. Poleg že omenjenega stalnega spodbujanja k plačevanju naročnine in širjenju mesečnika med nove naročnike velja omeniti dejstvo, da so svoje bralce spodbujali k letnemu plačevanju naročnine. V primeru, da so list želeli plačati mesečno, bi morali namreč naročiti vsaj pet izvodov revije, to odločitev pa so v uredništvu utemeljili s sledečimi besedami:

Stroški za poštno-čkovni promet so se z dnem 6. oktobra t. l. (1926, op. a.) zvišali. Vsaka položnica stane 12 oz. 15 par, vsako vplačilo pa 50 par. Če kdo po položnici vplača en dinar, znašajo stroški 65 par tako, da dobi uprava za list samo 35 par. S tem zneskom pa ni mogoče izhajati! Prosimo, da se

⁶¹ Albreht, »Kadar sodiš.« *Mladi junak*, 8/7 (1932/1933), 97.

⁶² G(rad), »Materin dan.« *Mladi junak*, 8/9 (1932/1933), 129.

⁶³ Primer tovrstne slike lahko zasledimo v četrti številki prvega letnika na strani 23. Vidimo lahko Smrt, ki pijancu vliva alkoholno pijačo v usta. Glede na pesem, ki je objavljena na predhodni strani, gre za vino.

⁶⁴ Glej sliko na straneh 24 in 25. V: *Mladi junak*, 7/2 (1931/1932), 24–25.

vsi naročniki tega drže, ker na vsako tako vplačilo ne moremo še s posebno dopisnice zadevo pojašnjevati, ker sama stane 50 par brez dela, ki itak zelo narašča.⁶⁵

Mladi junak je izhajal med letoma 1924 in 1935, kar je razmeroma kratko obdobje. Razloge za zaton protialkoholnega glasila lahko iščemo v finančnih težavah in v dejstvu, da je bil protialkoholni boj na tako »mokrem« področju, kot so naši kraji, bolj kot ne obsojen na propad. Vseeno predstavlja list zanimiv uvid v takratne poskuse, da bi zamejili pohod alkoholnega sovraga med otroke in mladino in s tem preprečili nastanek zgodb, kot sta Joškova in Tinčkova v uvodu tega prispevka.

Viri in literatura

Časopisni članki

Albreht, Ivan. »Kadar sodiš.« *Mladi junak*, 8/7 (1932/1933), 97.

Albreht, Ivan. »Moji bližnji.« *Mladi junak*, 8/3 (1932/1933), 33–34.

Albreht, Ivan. »Premisli, prijatelj!« *Mladi junak*, 7/9 (1931/1932), 130–131.

Albreht, »Turobna slika.« *Mladi junak*, 7/10 (1931/1932), 154.

Čebular, Albin. »Kaj so pravili dedek?« *Mladi junak* 7/7 (1931/1932), 105–108.

Čebular, Albin. »Uganka. (Grobarji.).« *Mladi junak*, 8/10 (1932/1933), 142.

Čebular, Albin. »Uganke. (Naše pijačice).« *Mladi junak*, 7/4 (1931/1932), 63–64.

Čebular, Albin. »Uganke. (Smrti).« *Mladi junak*, 7/5 (1931/1932), 80.

Čebular, Albin. »Uganke. (Vodica).« *Mladi junak*, 6/10 (1930/1931), 157–158.

»Čemu bi tudi Ti rad kadil?« *Mladi junak*, 5/1 (1928/1929), 11.

»Delo malih.« *Mladi junak*, 1/6 (1924/1925), 90.

»Delo malih.« *Mladi junak*, 8/6 (1932/1933), 94–96.

Dobrič, Peter. »Na vojno!« *Mladi junak*, 1/2 (1924/1925), 28–30.

Drobnič, »Budnica mladih junakov.« *Mladi junak* 2/4 (1925/1926), 56–57.

»Ena barigla.« *Mladi junak*, 7/9 (1931/1932), 114–119.

»Ena barigla.« *Mladi junak*, 7/10 (1931/1932), 130–134.

Eržen, »Solnčna svetloba.« *Mladi junak*, 7/8 (1931/1932), 121–123.

G(rad), J(anko), »Alkohol rušitelj družinske sreče.« *Mladi junak*, 8/5 (1932/1933), 68–70.

G(rad), J(anko). »Materin dan.« *Mladi junak*, 8/9 (1932/1933), 129–130.

Heric, Matija. »Za današnje vojne psihoze je treba vesele mladine.« *Slovenski učitelj: glasilo jugoslovanskega krščanskega učiteljstva*, 23/1 (1922), 1–6.

Hojan, Rajko. »Tončkov hranilnik.« *Mladi junak*, 5/2 (1928/1929), 26–27.

I. I., »Nedolžna žrtev.« *Mladi junak*, 7/9 (1931/1932), 139–140.

»Iz uprave.« *Mladi junak*, 5/8 (1932/1933), 79–80.

»Kako napredujemo.« *Mladi junak*, 3/4 (1926/1927), 95.

»Kam plovemo.« *Prerod. Glasnik za нравno povzdigo naroda*, 3/5 (1924), 65.

Kopriva, Alfonz. »Teorija in praksa protialkoholnega gibanja v narodni šoli.« *Slovenski učitelj: pedagoška revija in glasilo Slomškove družbe v Ljubljani*, 37/11–12 (1936), 248–254.

Kovič, Ivan. »Voda.« *Mladi junak*, 4/7 (1927/1928), 104.

Limbarski. »Janezek je žganje pil.« *Mladi junak*, 4/8 (1927/1928), 116.

Limbarski, J. U., »Utrdimo zdravje!« *Mladi junak*, 2/8 (1925/1926), 121–122.

Limbarski, J. U., »Utrdimo zdravje!« *Mladi junak*, 2/9 (1925/1926), 135–137.

Mladi junak, 1/1 (1924/1925), 7.

Mladi junak, 4/9 (1927/1928), 135.

Mladi junak, 6/2 (1929/1930), 31.

Mladi junak, 7/2 (1931/1932), 24–25.

Pirc, Bojan. »Alkohol in učenje.« *Mladi junak*, 1/9 (1924/1925), 133 – 135.

»Pisma mladih.« *Mladi junak*, 8/2 (1932/1933), 31–32.

Podjavoršek, Albin. »Janez in Mihec.« *Mladi junak*, 8/9 (1932/1933), 158.

Poljanski. »Kaj nas uči čebelica.« *Mladi junak*, 5/9 (1928/1929), 134–135.

»Po svetu.« *Mladi junak*, 4/8 (1927/1928), 123–124.

⁶⁵ »Tebi na pot.« *Mladi junak*, 3/4 (1926/1927), 62–63.

- »Pridobivajte novih naročnikov!« *Mladi junak*, 3/4 (1926/1927), 59.
- Renatus. »Mladi smo junaki!« *Mladi junak*, 5/7 (1928/1929), 97.
- Rica, »Zakaj?« *Mladi junak*, 8/9 (1932/1933), 136.
- Slapšak, Julij.** »Mladina in alkohol.« *Zlata doba ali treznost slovenskega naroda. Protialkoholno glasilo*, 6/7 (1912), 97–101.
- Strniša, Gustav.** »Čaša.« *Mladi junak*, 8/9 (1932/1933), 158.
- Strniša, Gustav.** »Vprašanje.« *Mladi junak*, 4/4 (1927/1928), 49.
- Strniša, Gustav.** »Sivka.« *Mladi junak*, 8/9 (1932/1933), 142.
- Strniša, Gustav.** »Spev mladega junaka.« *Mladi junak*, 2/1 (1925/1926), 1–2.
- »Tebi na pot.« *Mladi junak*, 3/4 (1926/1927), 62–63.
- »Vsem mladim junakom!« *Mladi junak*, 1/1 (1924/1925), 2–5.
- »Zakaj pa Ti nič ne piješ?« *Mladi junak*, 5/4 (1928/1929), 54.
- »Za zdravje.« *Mladi junak*, 3/6 (1926/1927), 88.
- »Zbrana zrnca.« *Mladi junak*, 1/4 (1924/1925), 59.
- »Zbrana zrnca.« *Mladi junak*, 4/8 (1927/1928), 122–123.

Literatura

- Studen, Andrej.** *Pijane zverine: O moralni in patološki zgodovini alkoholizma na Slovenskem v dobi meščanstva*. Celje: Zgodovinsko društvo, 2009.
- Šepetavc, Anton.** »Pijem, torej sem Slovenec. Ali alkohol(izem) kot tabu in fenomen slovenstva.« *Zgodovina za vse. Vse za zgodovino*, 2/1 (1995) 18–35.
- Šorn, Mojca.** »Dajte otrokom mleka, ne alkohola! Protialkoholno gibanje in mladina na Slovenskem do druge svetovne vojne.« *Zgodovina za vse. Vse za zgodovino*, 15/2 (2008), 120–128.
- Šorn, Mojca.** »Kdo se hoče »Kdor se hoče učiti, ne sme vinca piti. Protialkoholno gibanje in mladina na Slovenskem po koncu velike vojne.« *Zgodovina za vse, vse za zgodovino*, 30/1 (2023), 73–86.

Zusammenfassung

„WEG MIT ALLEM NIKOTIN, BRANNTWEIN, BIER, WEIN!“

Das Organ Mladi junak im Rahmen des Kampfes gegen den Alkoholismus

Der Kampf gegen den Alkoholismus war im slowenischen Gebiet in der Periode zwischen den Weltkriegen ein relativ sichtbares Thema. Um in diesem Kampf erfolgreich zu sein, begannen die Kämpfer gegen den Alkoholismus bereits in den Schulen damit. Dort wendeten sie verschiedene Taktiken an, unter anderem standen den Schülern zahlreiche Abstinenzblätter zur Verfügung, wie es *Mladi junak* (1924–1935) war. In diesem Organ, das während der Dauer des Unterrichts jeden Monat erschien, wurden verschiedene Themen behandelt, die der Jugend die negativen Seiten ihres Feindes Alkohol zeigten. Die Bereiche des journalistischen Kampfes gegen den Alkohol waren unterschiedlich, aber immer dem Zielpublikum angepasst. Daher findet man im genannten Blatt keine Artikel mit anspruchsvolleren Fachinhalten, beziehungsweise wenn es solche gab, wurden sie an die jüngere Leserschaft angepasst und beinhalteten zahlreiche einfache Beispiele zur Veranschaulichung eines alkoholisierten Zustandes. Stattdessen findet man mehrere Erzählungen, Gedichte und Rätsel, die zwar unterschiedlich waren, aber in einer Hinsicht übereinstimmten, dass nämlich der Alkohol unser aller Feind ist, denn er bringt Zwist, Unruhe und Armut in die Familien und führt zum sittlichen Verfall des Volkes. Ähnlich verfasst waren auch Lieder, die außerdem die Tugenden junger Kämpfer gegen den Alkohol sowie die Vorzüge alkoholfreier Getränke – vor allem Wassers – priesen. Nicht einmal Rätsel entgingen dem Kampf gegen den Alkohol und die junge Leserschaft konnte für deren Lösung manchmal auch Preise gewinnen. Einige Rubriken der Monatsschrift waren außerdem der Kreativität der Jugendlichen gewidmet, die der Redaktion ihre Gedichte, Aufsätze oder Ansichten zu verschiedenen Themen schicken konnten. Schlussendlich ist zu betonen, dass in den Beiträgen auch nicht mit dem Alkohol verbundene wichtige Themen angesprochen wurden, wie z. B. die Hygiene, die Beziehungen zu Eltern und Schule und Ähnliches. Ungeachtet der Wünsche vieler Kämpfer stell-

te das Monatsblatt schon gut zehn Jahre nach der ersten Nummer sein Erscheinen ein. Die Gründe dafür wurden zwar nicht angeführt, zu berücksichtigen sind aber die finanziellen Probleme des *Mladi junak* und die ständigen Ermahnungen an die Leserschaft, wie wichtig die Bezahlung des Zeitungsabonnements ist. Diese Schwierigkeit, in Kombination mit der sprichwörtlichen »Alkoholverliebtheit« im slowenischen Gebiet und den nahenden außenpolitischen Herausforderungen waren wohl der Grund für das Ende des *Mladi junak*.

Schlagwörter: *Mladi junak* (Presseorgan), Alkoholismus, Kampf gegen den Alkohol